

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
PI 36
00521 HELSINKI

”Uusia ideoita uutuusaineiston markkinointiin ja asiakaslähtöistä näkemystä kokoelman esillepanoon” -hanke Karkkilan kirjastossa 2011-2012

Raportin kirjoittaja on hankkeen toteuttaja, kirjastonhoitaja Eeva Nikander

1. HANKKEEN AIKATAULU

Karkkilan kaupunginkirjasto haki vuonna 2010 avustusta kirjaston kokoelman esillepanon ja markkinoinnin sekä opasteiden kehittämiseen asiakaslähtöisemmiksi. Avustusta hankkeelle saatiin 17.12.2010 päivätyllä päätöksellä 2400 euroa.

Hanke aloitettiin alkuvuodesta 2011, ja suunnittelutyö ja materiaali- ja tarvikehankinnat tehtiin saman vuoden kuluessa. Keskeisimmät hankkeeseen kuuluvat muutokset kirjastotiloissa toteutettiin kuitenkin vasta kevään 2012 aikana, ja viimeistelytyö jatkuu edelleen.

2. HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Hankkeen myötä kirjaston kokoelman esillepanoa kehitettiin ja etenkin opasteita ja uutuusaineiston esittelyä selkeytettiin asiakaslähtöisestä näkökulmasta; lähtökohtia suunnitteluun antoivat siis asiakkaiden antama palaute sekä kirjastotilan käytön havainnointi jokapäiväisessä työssä. Uusia ideoita etsittiin aktiivisesti myös Lukki-kirjastojen koulutusprojektiin kuuluneilla kirjastovierailuilla pääkaupunkiseudun uudehkoihin kirjastoihin, mm. Kirjasto Kymppiin ja Sellon, Entressen ja Oulunkylän kirjastoihin.

Alla kuvattuja muutoksia esittelevät kuvat ovat raportin liitteenä.

2.1. Musiikkiosaston uudistuksia

Ensimmäiset hankkeeseen kuuluvat uudistukset toteutettiin alkuvuodesta 2011 musiikkiosastolla. Musiikkiosaston cd-kokoelma on sijoitettu varta vasten suunniteltuun levykaukaloon. Luokkaopasteet oli aiemmin liimattu ainoastaan kaukalon lasiseen etureunaan, eli niitä ei voinut siirrellä joustavasti ko. luokan aineiston mukana. Nyt opasteiden kiinnitystä varten suunniteltiin ja teetettiin levyjen väliin asetettavia, pleksistä valmistettuja hyllynjakajia, joissa luokkaopaste pysyy aina oikeassa kohdassa. Kaukalon korotettuun yläreunaan suunniteltiin lisäksi suurikokoiset yleisopasteet, joiden perusteella asiakkaan on helppo nähdä, mitä musiikinlajeja kirjaston kokoelmista löytyy.

CD-aineiston uudelleensijoittelun avulla raivattiin lisäksi uutuuslevyille cd-hyllykön päätyyn kunollinen esittelytila, joka liittyy luontevasti osaksi kirjaston uutta uutuusaluetta.

2.2. Hyllyopasteet yhtenäisiksi

Kirjaston hyllyjen umpinaisissa päädyissä on alkuperäisenä elementtinä luonnonvärisestä anodisoidusta alumiinista valmistetut opastaulut. Alun perin hyllynpäätyopasteet tulostettiin läpinäkyvälle, mattapintaiselle tarra-arkille ja kiinnitettiin suoraan opastauluihin. Tämäntyyppisten tarrojen uusimisen vaikeuden vuoksi sittemmin siirryttiin tulostamaan opasteet A4-arkille, jotka joko laitettiin muovitaskuihin tai liimattiin kevyesti tauluihin. Muovitaskut kuitenkin repsottivat, ja liimalla kiinnitetty opasteet puolestaan rypistyivät helposti ilmankosteuden vaihdella.

Hankkeen myötä etsittiin vaihtoehtoja aiemmille käytännöille: ensin kokeiltiin ja sitten päädyttiin hankkimaan kaikkiin hyllyihin magneettikiinnityksellä suljettavat Magaframe-kehystaskut. Taskut

ovat ulkonäöltään siistit, ja niihin on kätevä vaihtaa opasteita kokoelman sijoituspaikkojen muuttuessa. Ne toimivat myös kaksipuolisina julistekehysinä kirjaston lasiovissa. Myös uusia hyllynreunakylttejä hankittiin hyllyjen ilmeen yhtenäistämiseen ja muuntojoustavuuden takaamiseen, sillä melko suuri osa opasteista oli aiemmin kiinnitetty kontaktimuovilla suoraan hyllyn reunaan.

Kirjastolla ei ole aiemmin ollut yhtenevää ohjeistusta opasteiden graafisesta ilmeestä, ja etenkin hyllynreunaopasteita pienten muutosten myötä korjailtaessa niiden ulkoasu oli jo muuttunut varsin vaihtelevaksi. Nyt sovittiin sekä lasten- että aikuistenosaston erityyppisissä opasteissa käytettävät kirjaintyypit ja tekstin vähimmäiskoot. Aikuistenosaston opastetekstejä suunniteltaessa huomioitiin Näkövammaisten Keskusliiton suositukset kirjaintyypistä ja tekstikoosta, ja kirjastonhoitaja Ulla Rastas kysyi mielipiteitä ja ideoita lastenosaston opasteiden uudistamiseen myös perustamansa lasten ja nuorten kirjastoraadin jäseniltä.

Opastetekstejä uudistettaessa pyritään myös entistä selkeämpään kieleen. Etenkään lastenosastolla ei enää seurata tiukasti YKL-luokituksen asiansanoja, vaan opasteisiin liitetään yleiskielisempiä sanoja - tässäkin asiassa kuultiin kirjastoraadin mielipiteitä. Myös aikuistenosastolla asiakkaiden usein etsimiä aihepiirejä nostetaan opasteissa selvemmin esiin, jos ne eivät YKL-luokituksen avainsanoista käy ilmi.

2.3 Opaskartat

Kirjaston opaskartat suunniteltiin uudelleen siten, että kartan värit ja hyllymerkinnät yhdessä ohjaavat asiakkaita halutun aineistotyypin sijoitusalueelle. Erilliset värikoodit, jotka toistuvat kartoissa, hyllyjen yläreunoissa ja hyllyopasteissa, annettiin kaunokirjallisuudelle (violetti), tietokirjallisuudelle (vihreä), musiikki- ja av-aineistoille (sininen) sekä lehdille (keltainen). Koska lasten ja aikuisten osastot sijaitsevat kirjastossa selkeästi erillään, samoja värikoodeja voidaan käyttää aineistoille osastosta riippumatta. Värikoodien perusteella asiakkaalle hahmottuu sekä karttaa tutkiessa että hyllyjen välissä kulkiessa paremmin se, missä päin kirjastoa etsitty aineistotyyppi sekä lasten- että aikuistenosastolla sijaitsee.

Hyllyjen värikoodaus hoidettiin käytännössä värillisillä kontaktimuoveilla ja sähköteipeillä eli varsin edullisin kustannuksin. Suunnittelu olikin tässä haastavin osuus, sillä mutkia värikoodien käyttöön tuovat Karkkilan kirjastossa pitkään käytetyt kaunokirjallisuuden genrejen väritarrat. Aineistotyyppien värikoodit valittiinkin tarkoituksella mahdollisimman hyvin sekä kirjastotilan väreihin sointuviksi että genremerkinnöistä erottuviksi.

2.4 Kokoelman esittely ja aineistonäyttelyt

Karkkilan kirjastossa on jo useamman vuoden ajan luotu kokoelman poistoilla ja uudelleenjärjestelyllä tilaa aineiston esittelyyn. Tällä hetkellä hyllyissä on aineiston esittelyyn tarkoitettua tilaa osastosta riippuen 20-40 % hyllytilasta. Pelkästään esittelykäytössä olevat hyllyt sijoittuvat hievan silmän korkeutta alemmas, ja niihin asetetaan uudehkoa, ajankohtaista tai muuten kiinnostavaa materiaalia esille kansi katsojaan päin. Tämäntyyppistä esillepanoa varten kirjastoon hankittiin hankkeen aikana runsaasti lisää pieniä akryylisiä kirjatelineitä.

Lukuun ottamatta vuodesta 2009 alkaen Karkkilan ruukkimuseon ja kirjaston yhteistyönä toteutettua Museo käy kirjastossa -näyttelyä ei kirjastossa ole muutamaan vuoteen juurikaan järjestetty säännöllisiä aineistonäyttelyitä. Hankkeen aikana aineistonäyttelyitä sekä ajankohtaisista aiheista että muuten kokoelmaa kiinnostavasti avaavista teemoista onkin alettu koota säännöllisesti aikuisten- ja lastenosastoilla sekä musiikkiosastolla. Näyttelyiden aiheita pyritään suunnittelemaan ennakkoon siten, että näyttelyiden kokoaminen sujuu helposti muun työn ohessa. Näyttelyaineiston esillepanoa varten hankittiin kookkaita akryylitelineitä sekä A4-telineitä näyttelyjulistelle.

2.5 Uutuusalue uusiksi

Hankkeen aikana toteutetuista muutoksista suurin oli aikuisten kaunokirjallisuuden uutuusalueen siirto. Uutuusromaanien aiempi sijoituspaikka kirjaston ikkunattomassa aulatilassa oli muodostu-

nut hieman ahtaaksi ja hämäräksi ohikulkupaikaksi, johon ei mahtunut samanaikaisesti juuri enempää kuin kolme asiakasta. Lisäksi nurkkauksessa olivat vierekkäisissä hyllyissä uutuus- ja palautuskirjat, eikä asiakkaille välttämättä käynyt selväksi, mitkä olivat uutuuksia ja mitkä palauksia.

Uutuusalue siirrettiin nyt väljempään ja valoisampaan tilaan kirjaston keskeisimmälle paikalle kattoikkunoiden alle. Esillepanon väljentämisen ja valaistuksen lisäksi suunnittelussa huomioitiin asiakkaiden istumapaikkojen ja laskutilan tarve, jotta uutuusaineistoa voisi tutkia mukavasti ja ajan kanssa. Aivan uusimmille romaaneille hankittiin uudet ja näyttävät esittelyhyllyt uutuusalueen reunaan, josta vain ohikulkumatkallakin olevien asiakkaiden on helppo huomata ajankohtaiset teokset.

Muutoksen yhteydessä lainaus- ja palautusautomaatti siirrettiin palvelutiskin edestä uutuusalueen entiselle paikalle, johon jäivät myös palautetun aineiston hyllyt. Järjestely selkeyttää paitsi palautusten käsittelyä, myös palvelutiskin ja automaatin jonotuskäytäntöjä, sillä aiemmin asiakkaat joutuivat odottelemaan tiskille ja automaattille pääsyä samassa paikassa keskellä kirjaston vilkainta väylää.

Lainausautomaatin siirto ja sitä myötä koko uutuusalueen uudistus päästiin toteuttamaan kirjaston atk-laitteistosta vastaavan Liikelaitoskuntayhtymä Puhdin kiireiden vuoksi vasta toukokuussa 2012, joten uudistuksen toimivuus käytännössä nähtäneen kesän aikana. Välitön palaute uudistuksesta on kuitenkin ollut positiivista. Tavoitteena on ollut luoda asiakkaille esteettisesti miellyttävä, mukava ja valoisa tila, josta voi toisaalta ohi kulkiessaan napata muutamia uutuuksia mutta myös rauhassa istahtaa tutustumaan aineistoon paremmin.

3. KUSTANNUKSET

Suurin osa toteutetuista muutoksista hoitui nykyisten kalusteiden uudelleenjärjestelyillä. Merkittävimmät kustannukset muodostuivat suunnittelusta ja toteutuksesta eli henkilöstökuluista sekä toisaalta keskeisistä materiaali- ja tarvike hankinnoista: uutuuksesittelyhyllyistä, opastekehysistä ja kirjatelineistä.

Avustusta anottaessa vuonna 2010 oli aikeena antaa opasteiden suunnittelu kaupungintaiteilijan työksi, mutta Karkkilan kaupunki ei enää vuonna 2011 palkannutkaan työllistettyä taiteilijaa aiempien vuosien tapaan. Loppuvuoden 2010 aikana kirjasto sai kuitenkin täyttöluvan eläköitymisen myötä avoimeksi jääneelle kirjastovirkailijan toimelle, joka muutettiin samalla kirjastonhoitajan toimeksi. Helmikuussa 2011 aloittanut uusi kirjastonhoitaja otti työnkuvansa mukaisesti hankkeen vastuulle ja hoiti myös opasteiden ja opaskarttojen suunnittelun ja toteutuksen.

Hankinnat	Euroa
Kirjatuet 70 kpl	134
Akryyliset kirjatelineet 140 kpl	362,52
Musiikkiosaston hyllynjakajat 50 kpl	88,80
Esittelyhyllyt 2 kpl	2171,60
Magaframe-opastekehukset	508,14
Iso akryyliteline 2 kpl BTJ	43,60
Hyllynreunakyltit 105 kpl	136,43
Henkilöstökulut (1 kk)	2800
Hankkeen kustannukset yhteensä	6245,09
Hankeavustus	2400
Oma rahoitus	3845,09

4. TULOKSET JA JATKOTOIMENPIIET

Hankkeen jälkeen työ kokoelman esillepanon ja opasteiston kehittämiseksi jatkuu taas osana normaalia kirjastotyötä. Hyllyopasteiden uusiminen uuden suunnitelman mukaisiksi etenee vähitellen, ja uusitut opaskartat (liitteenä tämänhetkistä tilannetta kuvaava versio) otetaan käyttöön, kunhan vielä joitakin suurempia hyllymuutoksia saadaan toteutetuiksi. Mielenkiintoista on nähdä, millaista palautetta asiakkailta saadaan kirjaston seuraavassa käyttäjäkyselyssä nyt toteutetuista muutoksista ja mitä vielä olisi tehtävä kirjastonkäytön helpottamiseksi. Tiedossa on tosin jo nyt, että myös kaupungin tilapalveluiden vastuulla olevat kirjaston lähestymis- ja ulko-opasteet – jotka ovat nykyisellään lähes olemattomat – pitäisi saada pikimmiten kuntoon.

Hankkeen vaikutuksia seurataan paitsi asiakaspalautteen myös kirjaston käyttötilastojen valossa. Uutuusaineiston lainaus on ollut kasvussa jo pidempään, sillä jo ennen tätä hanketta uutuuksien esillepanoon on panostettu useamman vuoden ajan. Tämän vuoden kuluessa nähdään millainen vaikutus nyt tehdyillä uudistuksilla lainaukseen on. Alkuvuodesta 2011 tehtyjen muutosten osalta vaikutuksia voidaan jo nähdä: cd-musiikin lainauksen hienoinen kasvu vuonna 2011 selittynee osin sillä, että asiakkaiden on keväällä 2011 tehtyjen uudistusten myötä paljon helpompi paikantaa kirjaston cd-kaukalosta etsimänsä musiikinlaji ja tehdä myös herätelainauksia.

Hankkeen myötä saatiin toteutetuksi kirjastossa jo pitkään kehiteltäviä muutoksia, ja niitä suunniteltaessa otettiin huomioon myös opasteiden muunneltavuus edullisin kustannuksin. Nyt tehdyt muutokset mahdollistavat myös muita kirjaston käyttömukavuutta ja toivottavasti myös käyttöasetta lisääviä uudistuksia, kuten asiakaskoneiden sijoittelun asiakkaiden yksityisyyden kannalta parempiin paikkoihin, mitä asiakaspalautteissa on toivottu.

Liitteet: 3 kpl